

UDK 811.163.42'282(497.5-3 Bizovac)
811.163.42'282(Klaić, B.)
Stručni rad
Rukopis primljen 24. IV. 2014.
Prihvaćen za tisak 10. XII. 2014.

Marija Znika
Zagreb

BRATOLJUB KLAJČ I ŠTOKAVŠTINA DONJE PODRAVINE

U radu se ukratko prikazuje Klaićev opis bizovačkoga govora i podjela donjopodravskih govora na dva međusobno ponešto različita tipa: valpovački akcenatski tip govora – okolica Bizovca do Donjega Miholjca – i šaptinovački akcenatski tip – od Donjega Miholjca prema Virovitici. Obilježja bizovačkoga govora uspoređuju se s govorom Podravske Podgajaca.

Uvod

1. Sudbina radova Bratoljuba Klaića pokazuje kako je bitno objaviti pravodobno znanstvene radove, a posebice one koji se bave dijalektološkom problematikom. Najvažniji je razlog taj što se slika, kako dijalektolozi običavaju reći, „na terenu” iz dana u dan mijenja pod utjecajem medija i obrazovnog sustava. Uočava se razlika između standardnoga jezika i zavičajnoga idioma pa se zavičajni idiom percipira kao nešto što nije poželjno, kao nešto zastarjelo čega se treba riješiti kako bi se govornici uklopili u maticu standardnojezičnih govornika. Drugi je razlog što neobjavljena djela ostaju skrivena od očiju javnosti, posebice stručne javnosti, pa se čini kao da ih i nema. Takav se slučaj dogodio npr. i s rukopisnim Benešićevim *Rječnikom iločkoga govora*, vjerojatno i s radovima nekih drugih istraživača, a i s disertacijom Bratoljuba Klaića o *Bizovačkom narječju* koja je predugo bila skrivena od očiju javnosti.

Klaićeva dalekovidnost i poznavanje zbivanja u onodobnom jezikoslovlju očituje se u činjenici da je uočio još jednu veliku potrebu u opisu hrvatskih di-

jalekata, potrebu koju su drugi jezici već davno riješili, a to je potreba izrade lingvističkoga atlasa za koji je „posao već skrajnje vrijeme” (Klaić 2007: 151). Oni koji su na tome radili i rade znaju da se podravski govori, kao i drugi govori, iznimno brzo mijenjaju i da je više nego krajnje vrijeme da se narodni govori zabilježe i opišu i da hrvatska dijalektologija u tome poslu znatno zaostaje za drugim jezicima (njemačkim, francuskim...).

2. Kada je 2007. bizovački ogranak Matice hrvatske izdao Klaićevu disertaciju *Bizovačko narječje*, odužio se ne samo svojemuzna menitomu stanovniku nego i pružio stručnoj javnosti uvid u njegov rad koji baca dosta novoga svjetla na opis bizovačkoga govora, ali i na govor cijele donje Podravine u trokutu Našice, Virovitica, Osijek. Klaić je građu za disertaciju počeo skupljati već 1929. (Klaić 2007: 5). Zanimljivo je da su se dvojica zemljaka Bizovčanin Bratoljub Klaić i Gaćanin Josip Ham već 1936. zanimali za podravsku akcentuaciju. Na Hamov članak *Kriza savremene akcentologije*, u kojemu on govori o tzv. valpovačko-podravskoj akcentuaciji (Ham 1936: 437–443; Klaić 2007: 19), odgovorio je Klaić u Južnoslovenskom filologu iste godine tekstem *O podravskom akcentu i kvalitetu* (Klaić 1936: 181–183; Klaić 2007: 191) ističući da Ham nije dostatno razlikovao tip zanaglasne dužine u tom govoru, uz to što je Ham upotrijebio neke druge akcenatske znakove.¹ Klaić je istaknuo još nešto iznimno zanimljivo: Ham u svojemuzna tekstu *O krizi savremene akcentologije* (1936.) navodi da naselja donje Podravine nisu dijalektologijski istražena, a u njoj se „s malim redukcijama čuva sva dinamika našega akcenta” (prema Klaić 2007: 189), a u to je vrijeme Klaić (1936.) već imao skupljenu građu za svoju disertaciju, i to baš iz tih sela! Je li riječ o nehotičnom previdu? Ne znam, prosudite sami. Klaić je smatrao Hama dobrim znancem s kojim je studirao u Zagrebu i raspravljao o mnogim filološkim pitanjima, ali, znakovito je, nikada nisu raspravljali o akcenatskim ispitivanjima Donje Podravine, kako navodi Klaić u tekstu iz 1936. (Klaić 2007: 189).

3. U Klaićevoj knjizi o *Bizovačkom narječju*, objavljenoj 2007., naći ćemo, uz akribičan tekst Marka Samardžije naslovljen *Jezikoslovac i leksikograf Bratoljub Klaić*, podatak da je Klaićeva disertacija bila napisana 1939. godine, dakle znatno prije Hamova opisa govora donje Podravine (objavljenog 1949.), da ju je Klaić obranio 7. veljače 1941. godine i očekivalo bi se da djelo potom bude objavljeno. Međutim nije, premda je autor obnašao ugledne službe u NDH-u, o čemu iscrpne podatke donosi M. Samardžija u već spomenutoj popratnoj studiji uz Klaićevu disertaciju. Premda Klaićeva disertacija do 2007. nije bila objavljena, on je nesebično dao, kako sam navodi (Klaić 2007: 5), njezin rukopis na uvid J. Hamu koji je nakon Drugoga svjetskog rata počeo istra-

¹ Neću se osvrtnati na specifične načine bilježenja naglasaka i zanaglasnih dužina u spomenutim radovima.

živati govore donje Podravine i rezultate svojega istraživanja objavio u radu naslovljenom *Štokavština donje Podravine*, i to kao separat u Radu JAZU br. 275 (Ham 1949), u kojemu je došao do ponešto drukčijih rezultata od Klaića kojega je u tom radu citirao po rukopisu. To je ponukalo Klaića da nakon II. svjetskog rata (1953.) provjeri svoje zapise na terenu (Klaić 2007: 5).

Kad je riječ o istraživanju govora donje Podravine, valja reći da je govore slavonske Podravine istraživao četiri godine i radove o tome objavio i Stjepan Sekereš (Sekereš 1974, 1975), a kasnije su o njima pisali i Božidar Finka i Antun Šojat vezano uz istraživanje govora s nezamijenjenim jatom u vinkovačkome kraju (Finka i Šojat 1973).²

Klaić se vratio provjeri svojega opisa zavičajnoga govora, kako rekosmo, tek 1953. i utvrdio da je opis iz 1939. valjano učinjen te da mu nema što dodati. Možda bi, kako sam navodi, sada neke stvari preciznije formulirao jer je znatno iskusniji u znanstvenom radu, no ni tako doraden i provjeren tekst nije ugledao svjetlo dana sve do 2007. Čini nam se nevjerojatnim da nije imao što dodati. A zašto nije? Zato što je prethodno ne samo iščitao obilnu i povijesnu i drugu literaturu (navodi ju u svojoj disertaciji) u kojoj se makar samo i spominju govori koje je obrađivao nego i zato što je na terenu još jednom provjerio svoje prvotne terenske zapise. Proučivši povijesne izvore, zaključio je da su Bizovčani starinom ekavci, katolici, i da se mogu vezati samo uz one hrvatske krajeve u kojima se govori ekavski, a to su kajkavski govori sjeverozapadnije od Virovitice, i, kako Stjepan Pavičić tvrdi, nastavljaju se u kajkavskim govorima ondašnje Bjelovarsko-križevačke županije (Klaić 2007: 14). Noviji dijalektološki radovi potvrđuju da se kajkavsko narječje doista prostiralo istočnije od Virovitice (Lončarić 1996; Finka i Šojat 1973; Lisac 2003). Tragovi toga naziru se i u akcentu i u oblicima, a i u leksiku, što napominje i Klaić.

5. Obrada bizovačkoga govora trebala je Klaiću poslužiti ne samo za stjecanje akademskoga stupnja doktora znanosti nego i kao svojevrсна priprava za planiranu obradu *Govora slavonskopodravskih ekavaca*, studije koju je kanio napisati, po ugledu na Ivšića, koji je opis govora Šaptinovca i Bokšića smatrao pripravom za opis slavonskih podravskih narječja.

Usporedbom Ivšićeva opisa *Današnjeg posavskog govora* i govora u donjoj Podravini, Klaić je zaključio da je Ivšić, opisujući posavski govor, „odradio” velik dio posla i za opis podravskoga govora jer, veli Klaić, „Bizovačko je narječje bez sumnje organski nastavak posavskog govora, naročito što se tiče njegove akcentuacije, a svojom se ekavštinom veže i uz neka posavska ekavska sela i uz ekavski Šaptinovac.” (Klaić 2007: 11).

² Za Hrvatski dijalektološki atlas govor Podravskih Podgajaca obradila je M. Znika.

6. Budući da su bitne naznake o Klaiću kao jezikoslovcu i leksikografu poznate iz Samardžijine popratne studije u knjizi *Bizovačko narječje*, ovaj sam rad zamislila tako da dva govora, koje se do sada svrstavalo u istu skupinu ekavskih govora donje Podravine – bizovačkoga i podgajačkoga, usporedim po nekim segmentima Klaićeva opisa bizovačkoga govora i podgajačkoga govora³ te tako ili potvrdim Klaićeve tvrdnje ili da upozorim na eventualne razlike koje su i Klaiću dale povoda da govore donje Podravine podijeli u dvije skupine: jedni bi se govori prostirali od Osijeka do Donjega Miholjca, Klaić za njih predlaže naziv **valpovački akcenatski tip** govora, a za druge od Donjega Miholjca prema Virovitici, u kojima su i u akcentuaciji nešto zastupljeniji elementi kakvi su u šaptinovačkom govoru, predlaže naziv **šaptinovački akcenatski tip**, a u njemu su nešto zastupljeniji i drugi kajkavski elementi. Po toj bi podjeli podgajački govor pripadao valpovačkom akcenatskom tipu. Da je Klaićevo djelo objavljeno prije Drugoga svjetskog rata, takva bi podjela i u ono vrijeme bila poželjna znanstvena novost.

6.1. Proučivši Klaićev Bizovački govor, posebno mi je upala u oči velika naglasna podudarnost između bizovačkog naglaska, prenošenja naglaska, posebice mjesta naglaska, i onoga u Podravskim Podgajcima te vokalskih i konsonantskih promjena i inovacija (*òtāj, izbīlja < iz zbilja*).

6.2. Kad je riječ o morfologiji, posebice o promjeni imenica, razlika je samo u instrumentalu jednine muškoga roda u kojemu u Bizovcu Klaić nalazi *-em* i u palatalnih i u nepalatalnih osnova: *kòvāčem, kròvem*, a u Podgajcima je razlika: *-om* za nepalatalne osnove *kròvōm*, *-em* za palatalne *kòvāčem*, ali uz palatalne osnove ipak *-om* u slučajevima disimilacije: *krěčōm sam okrečila kùču*⁴.

Pitanje oblika i upotrebe određenih i neodređenih oblika pridjeva i danas je jedno od teških pitanja standardnoga jezika, a različito je i u narječjima, što je i u Klaićevo vrijeme bilo problematično. U nekim su izričajima ustaljeni samo neodređeni oblici pridjeva: *Nà mladu je nà ludu je. Lúdu kàpa ne trèba*. Oblike posvojnih pridjeva, za koje standardnojezična norma propisuje imeničku sklonidbu, i u Klaićevu opisu i u Podgajcima možemo naći i u zamjeničkoj promjeni (što u novije doba počinju dopuštati čak i pojedini gramatički priručnici kao jednu od mogućnosti, npr. Težak i Babić 1992: 103):

„Dobio sam to od *bratovog prijatelja*. Pisao sam *očevom znanцу*.
Radujem se majčinom pismu.”

³ Budući da je Klaićev opis nastao tridesetih godina i provjeren pedesetih godina, a u podgajačkom je govoru zabilježeno stanje sedamdesetih godina 20. stoljeća, moguće je da su neke razlike uočene u ovom radu rezultat jezičnoga razvoja u tim govorima.

⁴ U tim se govorima ne razlikuju u izgovoru fonemi /č/, /ć/, /s'/, /ž/. Bilježim ih grafemima č, ć, ž.

Zanimljiva je i tvorba komparativa pridjeva. U oba mjesta nalazimo komparative kao: *vũžji, šĩrji, tẽžji, gõrji...*, ali i komparative koji umjesto standardno-jezičnoga *-iji* imaju nastavak *-eji*: *starẽji, pametnẽji, bolesnẽji, tavnẽji, sitẽji...* pa i *dobrẽji* uz *bõlji, ladovnẽji* (od hladovina), *lepšẽji* uz *lẽpsi* te *mẽkļji* i *lãgļji* uz *lãkši*.

Glagolski oblici su u ovom govoru reducirani na prezent, perfekt i futur (nema imperfekta, pluskvamperfekta ni glagolskog priloga prošlog). Sve što se ima potrebu izreći izriče se tim oblicima. To nam se može činiti čudnim, ali seljaku je bitno ili ono što radi ili je posao već završio ili će ga završiti (*ili je okopao kukuruz ili ga sad okopava/okapa/ ili će ga okopati*), dostatna su mu ta tri glagolska oblika za izricanje sadašnjosti, prošlosti i budućnosti, pa nije ni bilo potrebe za nekim složenijim sustavom za izricanje vremena.

Tipičan je i za bizovački i za podgajački govor oblik 3. l. mn. prezenta koji ima nastavak *-eju*: *pletẽju, gĩneju, dõjdeju, izãjdeju, prẽžeju, kũjẽju* itd. No za razliku od bizovačkoga *võzeju, kõseju, mõljeju*, u Podgajcima je *võziju, kõsiju, mõļjiju*. Oblici kao *vozeju* novijega su postanja, tvrdi Klaić (str. 188): noviji štokavski element *voze* spojen je s kajkavskim *voziju* i dao oblik *vozeju*.

Glagoli tipa: *pẽvati, čõvati*, koji u infinitivu imaju naglasak na prvom slogu, a u prezentu imaju nenaglašeno *-am*, imaju u 3. l. mn. prezenta u oba govora stegnut oblik: *pẽvũ, čõvũ*. Glagoli tipa: *bacãti, čitãti*, s naglaskom u infinitivu na pretposljednem slogu i s naglašenim *-ãm* u prezentu, imaju u 3. l. prezenta nestegnute oblike: *bacãju, čitãju*.

U glagolskom pridjevu radnom provodi se kontrakcija, vokali se stežu: *pĩtõ, kãzõ, lẽžõ, stõjõ...ũzõ, dõnõ, ãznõ...* ili se umeće *j*: *põčejo, õtejo, žĩvẽjo*.

Kad je riječ o glagolskom pridjevu trpnom, u bizovačkom govoru česti su oblici na *-t*: *ũbit, nãbit*, dok su u podgajačkom govoru rjeđi oblici na *-t*: *ũbit, nãbit, õpšit, ùdãta* – uz *ũdãna, õbut, ãzut*, češći su oblici kao: *rõđen, õžẽnjen, isprãžnjen, poprãvljen*.

Glagol *mõći* ima prezent *mõgu, mõrem* i *mõžem*, a glagoli *počẽti* – *põčmem, razumẽti* – *razumẽjem* uz *razumẽm*, ali od *smẽti* je samo oblik *smẽm*.

Dok u bizovačkom govoru mnogih glagola Klaić ne nalazi u onom obliku infinitiva kakav je uobičajen u standardnom jeziku: *crĩci, maĩci, diĩci* ... nego se umjesto njih upotrebljavaju drugi oblici: *crĩkniti, mãkniti, dĩgniti*, u podgajačkom su govoru moguća oba oblika:

kõbila će crĩći, õš se vẽč jedãmput mãći s mẽsta
crĩkničẽ nam i tõ zẽče, ne mõre se ni mãkniti.

Kad je riječ o opreci živo – neživo, ona se u oba govora izgubila pa je akuzativ jednak genitivu i za živo i za neživo (*dê mi nôža, nãjđĩ joj čověka*), što je još jedna od mogućnih poveznica s kajkavskim narječjem.

6.3. Zanimljiva je tvorba, posebice zbirnih imenica na *-će* (Klaićevo bilježenje) *-če* (Podgajci): *pljuvôće* (pljuvotine, pljuvačka), *mirisôće* (mirisave tvari), u Podgajcima uz to i *popišôće* (popišana odjeća), *čokôće* (smrznute neravnine na kolskom putu – kaže se: *smřžnjeno je kô čokôće* ‘jako je smrznuto’), *ogrizôće* (što je oglodano – kukuruzovina, ili nepojedeni ostatak jabuke i sl.), *obrljôće* (otrebine od povrća, posebno krumpira).

Tvorba muških osobnih imena u oba je govora istovrsna, ali različite čestote. U podgajačkom je najčešći sufiks *-oš*: *İvoš, Pãvoš, Mãtoš, Pěroš, Vĩnkoš* (Klaić u 2007: 149 se ne sjeća da je čuo oblik *Vĩnkoš*). Rjeđi su oblici tvoreni sufiksom *-eta*: *Jozěta, Marěta*, a danas je u Podgajcima izniman oblik tipa *Matić, Pavić, Ivić* – zadržan je samo u obiteljskim nadimcima: *Pavičevi, Ivičevi*.

Ženska osobna imena tvore se u podgajačkom govoru sufiksom *-ena*: *Marěna, Katěna, Evěna, Petrěna, Ankěna* i – rjeđe *-ača*: *Marãča, Ānkača*, dok je u bizovačkom Klaić našao samo sufiks *-ača*.

Stanovnica Bizovca je Bizôvka (Klaićev naglasak) – naziv se tvori izravno od mjesnog imena, a stanovnica Podgajaca Podgajčãnka, što je mocijski parnjak. Tako i podgajačko ime za stanovnike susjednoga sela Sveti Đurađ, koje u P. Podgajcima zovu Vãroš, pa Vãrôšćani, onda i Vãrôšćan i Varoščãnka, a oni sami sebe zovu Svetodũrci, pa je Svetodũrac i Svetodũrka.

7. Klaić je opis *Bizovačkoga narječja* obogatio *Rječnikom* svjestan da u tom govoru ima riječi kojih se u drugim govorima ne nalazi ili ne nalazi u tom obliku a i leksička sastavnica jezika bitna je pri valjanom opisu svakoga jezika ili govora. On je ne samo uložio golem trud uspoređujući sve riječi navedene u svojem rječniku s velikim Akademijinim rječnikom – do slova Plančić – jer 1953. vjerojatno dalje nije ni bilo obrađeno – nego je uspoređivao i s Ivšićevim potvrdama i sa starijim zapisima ne bi li našao potvrdu za koju riječ. Osta je nam nagađati komu je upućena žaoka sadržana u tekstu naslovljenom *Rječnik*, i to u rečenici da je sa žaljenjem morao konstatirati kako se u našim novijim dijalektološkim studijama „rječniku nije posvećivalo mnogo pažnje” (Klaić 2007: 151). Gotovo se ispričavajući što nije donio više riječi iz bizovačkoga govora (donio je preko 520 riječi), Klaić navodi da će mu one poslužiti kao okosnica kad bude obrađivao govore bizovačke okolice. To je bio posao na koji se spremao.

Klaić je bio svjestan da neke definicije u njegovu *Rječniku* nisu dobre jer nekim riječima, posebice svim travama, ne zna književnoga naziva, pa se ispri-

čava što je umjesto točnog naziva navodio opisno ‘neka vrsta’ čega. Nije navodio možebitne naglasne inačice iste riječi, nego, temeljeći se na značenju riječi, samo jedan njezin oblik.

Kao dobar poznavatelj i tadašnjega književnoga jezika, Klaić je u svoj *Rječnik* uvrstio doista izabrane primjere riječi kojih u standardnom jeziku nema ili nema u tom obliku i značenju. Donio je i nešto mikrotoponima specifičnih za bizovački kraj, imena okolnih naselja i njihovih stanovnika.

Na temelju Klaićeve popisa vide se neke razlike u obliku ili značenju riječi između bizovačkoga i podgajačkoga⁵ govora. Evo ih:

BIZOVAC ← → PODRAVSKI PODGAJCI

bēbīca, bēbīce – u značenju zjenica, u Podgajcima je samo zēnica

bīla, bīlā – dio tkalačkoga stana, u Podgajcima je bīlo

blāj, blāja – olovka koja piše plavo, u Podgajcima je flājbbāz (<njem. Bleistift)

bōnac, bōnca – u značenju batac, u Podgajcima nije zabilježeno

bōza, bōzā – papuče, u Podgajcima nije zabilježeno

brāto, brātē – u značenju ‘oženjenomu muškarcu njegov djever’, u Podgajcima nije zabilježeno

brīcīti se – vrsta dječje zakletve, u Podgajcima nepoznato, ima glagol obrīcīti se, šaljivo: obrijati se

brōbōljak, brōbōljka – u značenju ‘pupoljak’ u Podgajcima je brobōljka, razlika je u rodu.

fīriti, fīrim – u značenju ‘viriti’ u Podgajcima je u obliku fīrēti

gārvan, gārvana – u Podgajcima dolazi bez metateze u obliku gāvran

gūšnjāk – u Podgajcima je gūščak ‘nastamba za guske’

gurlicāti, gurličem – u značenju ‘roktati, cviliti’, u Podgajcima nije zabilježeno

īrenda – je u Podgajcima zabilježena, ali ne u značenju ‘trlica’, nego u značenju ribež, npr. za tarānu i tarānicu

kānješ, kānješa – u Podgajcima dolazi u obliku kānješa

kēra, kēre – u Podgajcima dolazi u obliku kēr

kēst – kao povik psu ‘odlazi’ (njem. Gehst!) u Podgajcima ne dolazi, umjesto toga veli se: Marš!

⁵ Usporedbe radi S. Sekereš u radu *Govor slavonske Podravine*, objavljenom 1975., donosi popis od preko 800 riječi. Od toga se stotinjak razlikuje oblikom ili značenjem od podgajačkoga govora ili ih uopće nema u tom govoru.

strěš, strěša – u Podgajcima dolazi u obliku srěš (njem. der Weinstein)
svřtak, svřtka – u Podgajcima ne znači neko jelo, nego čuperak čega što str-
ši, najčešće čuperak kose

šalūfe, šalūfā – na prozorima u Podgajcima su šalūtre

šřrava, šřrave – ‘krava širokih rogova’ u Podgajcima nije zabilježeno

škrāvica, škrāvica – u značenju kožica na mlijeku, u Podgajcima nije zabi-
lježena u tom značenju, ima samo oblik škrāpac

šōpāti se, šōpam se – ‘hrvati se’, u Podgajcima šūpāti se

tōnja, tōnjē – ‘proljetna magla’, u Podgajcima je to tōnja ‘otvor prosječen u
ledu da ribe mogu uzimati zraka’, kako se kaže da „*rřbe řdu na zēv*”

trōnjast – ‘trorog’ u Podgajcima nije zabilježen, ondje se za što s tri roga
kaže trōrog

ušīkāti se, ušīkam se – ‘potajno se uvući’ u Podgajcima nije zabilježen

ūšnjāk, ūšnjāka – u značenju ‘naušnica, minđuša’ (Klaić piše mendūša) u
Podgajcima nije potvrđen

utēmati, utēmam – ‘ubiti’ u Podgajcima nije potvrđeno

vřāča, vřāče – ‘snopić konoplje’ u Podgajcima je to rukovětka

zapaljāča, zapaljāče – za ‘nažigač’, u Podgajcima nije potvrđeno

zapřiti, zapřijem (curu) – ‘zaručiti’, u Podgajcima nije potvrđeno

zāpōjnica, zāpōjnica – ‘zaruke’, u Podgajcima nije potvrđeno

zēmljāk, zēmljāka – ‘niski grah’, u Podgajcima je pōzēmljāk, a onaj dru-
gi je lōzjāk

zorēnka – ‘jutarnja zvijezda, Danica’, u Podgajcima nije zabilježena

zvřřjav – ‘koji gleda u križ’, u Podgajcima nije zabilježeno.

8. Iz Klaićeva popisa od preko 500 riječi samo za tridesetak sa sigurnošću
mogu reći da se u podgajčkom govoru ne upotrebljavaju bilo u obliku kakav
je u Bizovcu bilo u značenju kakvo je u Bizovcu. I ta velika rječnička podudar-
nost, potvrđena ma i na nevelikom, ali izabranom Klaićevu korpusu, svjedoči o
specifičnosti i jedinstvu govora donje Podravine.

9. Zaključno: Klaićev je opis bizovačkoga govora to dragocjeniji što je on
validan i danas, 80-ak godina nakon što je učinjen, barem kad je riječ o govoru
starije generacije, i pokazuje autorovu temeljitost u radu te činjeničnu uteme-
ljenost njegove podjele govora slavonske Podravine.

10. Dopustite mi i jedan osobni osvrt na rad na prikupljanju dijalektološ-
ke terenske građe. Svojedobno sam radeći na Dopunama Akademijina rječnika

kao prinosnik upravo iz donje Podravine unijela u abecedu oko 1500 riječi kojih nije bilo u tom Rječniku ili ih nije bilo u tom obliku ili u tom značenju. Kako je obrada Dopuna AR-a devedesetih godina prekinuta, te su potvrde ostale utopljene među 500 tisuća ispisanih i abecedno složenih listića i danas su praktično nedostupne i neupotrebljive.

Nastavila sam i dalje prikupljati riječi iz zavičajnoga govora jer im „iz prve ruke” znam i značenje i oblik. Tako postupno nastaje *Rječnik podgajačkoga govora* u kojemu za sada imam preko 4500 riječi. Mislim da je to vrijedno blago koje treba prikupiti i sačuvati u pisanom obliku, a po mogućnosti i zvučnom zapisu, kao dragocjenu vrijednost naše nematerijalne kulturne baštine, za što je već odavno, kako je Klaić primijetio, „skrajnje vrijeme”.

Literatura:

- BROZOVIĆ, DALIBOR. 1970. Dijalekatska slika hrvatskosrpskog jezičnog područja. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio lingvističko-filološki* 5. 5–30 (+ karte).
- FINKA, BOŽIDAR; ŠOJAT, ANTUN. 1973. O slavonskom dijalektu ekavskoga izgovora u okolici Vinkovaca. *Rasprave Instituta za jezik* 2. 7–20.
- HAM, JOSIP. 1936. Kriza savremene akcentologije. *Glasnik jugoslovenskog profesorskog društva*. Knj. XVI. 437–443.
- HAM, JOSIP. 1949. Štokavština donje Podravine. *Rad JAZU* 275. 1–70 (+ karta).
- KLAIĆ, ADOLF BRATOLJUB. 2007. *Bizovačko narječje*. Matica hrvatska, Ogranak Bizovac. Bizovac.
- KLAIĆ, ADOLF. 1936. O podravskom akcentu i kvalitetu. *Južnoslovenski filolog, povremeni spis za slovensku filologiju i lingvistiku* XV. 181–183.
- LISAC, JOSIP. 2003. *Hrvatska dijalektologija I. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
- LONČARIĆ, MIJO. 1996. *Kajkavsko narječje*. Školska knjiga. Zagreb.
- PAVIČIĆ, STJEPAN. 1920. O govoru u Slavoniji do turskih ratova i velikih seoba u 16. i 17. st. *Rad JAZU* 222. Razredi filologičko-historički i filosofičko-juridički. Knj. 96[97]. 194–269.
- SEKEREŠ, STJEPAN. 1974. Govor slavonske Podravine. *Zbornik za filologiju i lingvistiku* XVII/2. 125–166 (+ karte).
- SEKEREŠ, STJEPAN. 1975. Govor slavonske Podravine. *Zbornik za filologiju i lingvistiku* XVIII/1. 185–221.

TEŽAK, STJEPKO; BABIĆ, STJEPAN. 1992. *Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje. 7. izmijenjeno izdanje. Školska knjiga. Zagreb.*

ZNIKA, MARIJA. 2007. Štokavština donje Podravine. U: Adolf Bratoljub Klaić. *Bizovačko narječje*. Matica hrvatska, Ogranak Bizovac. Bizovac. 217–222.

Bratoljub Klaić and the Štokavian Dialect of Lower Podravina

Abstract

In this paper the author compares certain aspects of Klaić's description of the Bizovac speech with Podgajci speech. The differences between these two are analyzed. Klaić's division of the speeches of Lower Podravina into two groups – the Valpovo type (from Osijek to Donji Miholjac) and the Šaptinovci type (from Donji Miholjac to Virovitica) – is considered as a desirable scientific innovation.

Ključne riječi: govori donje Podravine, valpovački tip govora, šaptinovački tip govora, bizovački govor, podgajački govor.

Key words: Lower Podravina speeches, Valpovo type speeches, Šaptinovci type speeches, Bizovac speech, Podgajci speech